

Jan Paulas ➔

Max Kašparů

Blázinec je před branou

Zpověď lékaře zlomených duší



karmelitánské
nakladatelství

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Kašparů, Jaroslav Max, 1950-

Blázinec je před branou : zpověď lékaře zlomených duší / Jan Paulas,
Max Kašparů. – V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2023. – 222 stran,
12 nečíslovaných stran obrazových příloh. – (Rozhovory)
Vydalo Karmelitánské nakladatelství ve společnosti KatMedia, s.r.o.

ISBN 978-80-7566-512-6 (vázáno)

* 616.89-051 * 272-528.8-726.3 * 616.89 * 27-423.79 * 316.752 * 929 * (437.3) *
(047.53) * (0:82-94)

- Kašparů, Jaroslav Max, 1950-
- psychiatrii – Česko – 20.-21. století
- řeckokatoličtí kněží – Česko – 20.-21. století
- psychiatrie – Česko – 20.-21. století
- křesťanská víra
- hodnoty
- rozhovory
- autobiografické vzpomínky

616.89 - Psychiatrie [14]

929 - Biografie [8]

*Blázen není ten, kdo ztratil rozum.
Blázen je ten, kdo ztratil všechno
a zbyl mu jenom rozum.*

Gilbert K. Chesterton

Mít z celé duše rád lidi a své povolání

Dvojí slovo na úvod

Když před dvaceti lety vznikl náš první knižní rozhovor *Do výšky volím pád*, byl psychiatr Jaroslav Max Kašparů teprve jáhnem. Svou lékařskou praxi provozoval ve věži pelhřimovského kostela, kde měl přes týden svou ordinaci a zkoumal duševní stavy pacientů. O patro níže pak o nedělích vykonával ve stejném kostele svoji jáhenskou službu a kázal. Samozřejmě nikoli pacientům, ale svým „farníkům“.

Tahle jeho životní dvojrole lékaře a duchovního se mezitím prohloubila. Ze ženatého jáhna se stal řeckokatolickým knězem, který posléze dostal povolení sloužit i v římskokatolické církvi. Není mnoho osobností v naší církvi i společnosti s bohatou zkušeností z těchto dvou oblastí, které se mohou i doplňovat.

Život Maxe Kašparů se odehrává mezi pomyslnými ploty či branami do různých světů. Mezi světem zdravých a nemocných, světem zločinců a soudců, světem kněží a laiků, mezi církví a společností atd. Maxova zkušenost dvojího profesního domova psychiatra a kněze mi přišla i po letech natolik zajímavá, že jsem neodolal nabídce navázat na náš první rozhovor.

Byl jsem zvědavý, kam se můj partner v dialogu za ta léta posunul v pohledu na okolní společnost. A protože skutečný dialog spočívá především v na-

slouchání druhému – s nímž můžeme, ale nemusíme souhlasit –, zajímal mě spíše jeho myšlenkový svět než pídění po názorech na to, co zrovna dnes hýbe sociálními sítěmi.

Jedním z podnětů, proč tato knížka vznikla, je i ohlédnutí za padesáti lety jeho psychiatrické praxe a svým způsobem i za vývojem psychiatrie jako vědního oboru. Ještě než začal rozhovor vznikat, poslal mi jakési osobní vyznání psychiatra, které pojednává o příslovečném „osvobození bláznů z okovů“ a které otiskujeme hned po mém úvodním slově.

Nakonec douška pro ty, kdo mají výbornou paměť nebo si občas zalistují v našem prvním – dávno vyprodaném – knižním rozhovoru. Některé příhody z Maxova života připomínáme i v této knize, ale z trochu jiného úhlu a někdy i ve větší hloubce. To důležité a podstatné se ovšem v jeho životě nemění. Jak před dvaceti lety napsal Tomáš Halík: „Jaroslav Kašparů v sobě přes všechny akademické diplomy nosí přemnohé ctnosti obyčejného venkovského doktora, který je především zkušený, blízký životu, ochotný poradit a potěšit – a který má z celé duše rád lidi a své povolání.“

Jan Paulas

Milý Jendo,

ještě než začneme pracovat na naší knížce, mám potřebu ti o našem oboru něco napsat. Protože býti psychiatrem bylo, je a bude jedno velké dobrodružství.

Dějiny psychiatrie jsou na rozdíl od ostatních lékařských oborů poměrně mladé. Takzvaní klasičtí lékaři psychiatriy dlouho neuznávali. Léčebné praktiky, které se v tomto odvětví vystřídaly, budily u mnohých doslova děs.

Nepochybně tu odjakživa existovala snaha duševně nemocným pomáhat. Důkazem, že to bylo a je občas pěkně těžké, je to, jaké stigma kolem duševních chorob panuje. Edward Shorter ve svých *Dějinách psychiatrie* píše, že až do konce 18. století nic jako psychiatrie neexistovalo. Jako samostatný obor se začala profilovat na přelomu 18. a 19. století. Tehdy přišel Němec Johann Christian Reil s termínem psychiatrie a označil duševní léčebné metody za součást lékařských postupů. Z dnešního pohledu to ovšem nebylo nic, co bychom podstupovali rádi či dobrovolně: točení v odstředivce, podávání opia nebo proslulé skotské stříky – silný proud teplé a studené vody ze vzdálenosti několika metrů.

Budme ovšem spravedliví: pokrokem bylo už vydělení psychiatrie jako samostatného léčebného oboru. Péče o duševně nemocné předtím výrazně zaostávala za péčí o somaticky nemocné. Někteří zvláště neklidní psychicky choří lidé končili i ve věznicích. Na rozdíl od tělesně nemocných pacientů přežívali v nehygienických nemocničních sklepích, svázaní v řetězech. Když tehdy francouzský psychiatr Philippe Pinel osvobodil „blázny z kovů“, šlo vpravdě o historický počín.

Zkrátka: psychiatrie je obor, který zažil obrovský rozvoj i řadu peripetií. U některých léčebných metod dnes lapáme po dechu – ale uvědom si prosím prostý fakt, že přes veškerou snahu neužívat omezovací prostředky nebyla k mání psychofarmaka.

Chci se v naší knížce podělit s ostatními o svou zkušenost. Zamiloval jsem si psychiatrii už jako student. Na mnohé si pamatuji a vidím také, jak moc se dnes moji čtenáři a posluchači živě zajímají o psychiatrii, psychoterapii a další příbuzné obory. Rád bych u nich vzbudil větší zájem a netradiční formou je do této obrovské látky – i do mé životní lásky – uvedl.

Budu rád, když u toho budeme spolu.

Tvůj Max





Jak se u tebe zrodila myšlenka stát se psychiatrem?

Mám-li být přesný, musím začít u přijímacích zkoušek na pražskou lékařskou fakultu a popsat tehdejší model přijímání studentů. Koncem šedesátých a začátkem sedmdesátých let, v období tzv. normalizace, se zavedl na lékařské fakultě v Praze bodovací systém. V něm uchazeč, jehož rodiče byli členy KSČ či který bydlel v pohraniční oblasti nebo se zavázal, že po studiu nastoupí do určité lokality, přicházel k přijímacímu řízení už s bodovým náskokem. Já měl pouze pár bodů za dobrý výsledek u maturity.

Všichni uchazeči dělali přijímací zkoušky a podle celkového bodování byli rozděleni do třetin. První třetina studovala všeobecné lékařství, druhá třetina stomatologii a třetí třetina přijata nebyla. Vzpomínám si, že k dosažení limitu první třetiny mi chyběly pouze dva body. Podle rčení „lepší vrabec v hrsti než holub na střeše“ jsem obor stomatologie přijal. Problém jsem s tím neměl. Mimoto byla situace taková, že během studia nešlo ze stomatologie přejít do jiného oboru, i když zubaři studovali na fakultě všeobecného lékařství. Byl jsem tedy se stomatologií celoživotně sezdáný!

To je pomalu jako církevní sňatek. Kdybys měl o ty dva body víc, už tehdy jsi chtěl být psychiatrem? Anebo proč ses hlásil na lékařskou fakultu, a ne jinam, co tě motivovalo?

Říká se, že čert se skrývá v detailu. A ony dva body byly sice detail, který mi ale hodně zkomplikoval ži-

vot. Kdybych se při přijímacím řízení dostal na studium všeobecného lékařství, stejně bych neměl o jednotlivých lékařských oborech přehled. Lze ale předpokládat, že po stážích na psychiatrii u profesora Zvolského bych si ji určitě vybral.

Pokud šlo o moji přihlášku na medicínu, bylo to takto: V posledním ročníku gymnázia se doma diskutovalo o tom, kam po maturitě. Moji prarodiče měli smysl pro humor: Babička říkala, abych se šel učit hřebenařem, protože vši nepominou, a děda k tomu dodával, abych se vyučil pekařem, protože lidi jsou „pořád nenažraný“ a budu mít tím pádem jisté zaměstnání. Ve vážné diskusi však padlo slovo medicína.

Motivaci jinak obecně dělíme na kladnou a zápornou. Kladná nás láká a táhne, záporná nás tlačí a nutí. V mém případě se během prvních dvou ročníků studia jednalo lehce o druhou variantu. Kluk z malého města nesmí selhat. Co by tomu řekli lidi. Dal ses na vojnu, musíš bojovat! Druhá polovina studia už ale byla plná kladné motivace.

Jak tvé studium tedy probíhalo?

Kromě všech stomatologických zkoušek jsme museli stážovat i na ostatních lékařských oborech a dělat z nich rovněž zkoušky. Tedy i z psychiatrie. Měl jsem to veliké štěstí, že vedoucím stáží na psychiatrické klinice byl tehdy MUDr. Petr Zvolský, pozdější profesor a přednosta kliniky, vyznamenaný následně prezidentem republiky za rozvoj psychiatrie. Jeho brilantní výklad, forma vyšetřování a gentlemanský přístup k pacientům na mě silně zapůsobi-

ly. Přihlásil jsem se po zkoušce z psychiatrie k panu profesorovi do kroužku zájemců o tento obor. Mimo to jsem navštěvoval ještě pověstné večery s profesorem Vladimírem Vondráčkem, nestorem a nezapomenutelnou postavou české psychiatrie.

Řekni o něm víc.

Tohoto muže jsem hltal už při přednáškách, obdivoval jsem ho a záviděl mu jeho rozhled. Byl snad poslední z lékařů – polyhistorů. Měl přehled v řadě lékařských oborů a přesahoval do oblasti historie, filozofie a kultury. Byl inspirativní a měl také svůj drobný podíl na mé profesionální psychiatrické cestě.

Profesor Vondráček byl vysoký, hubený, s neodmyslitelným vousem. Byla to snad nejnapadnější postava v profesorském sboru lékařské fakulty. Pro jeho postavu mu studenti říkali Ibis a karikaturista Bidlo se o něm vyjádřil, že „když ten v zimě nastydne od nohou, tak teprve v létě dostane rýmu“. Byl nesmírně vtipný, pohotový, s břitkým suchým humorem, kterým uměl okamžitě reagovat na otázky jak studentů, tak i novinářů.

Byl svérázný i při výuce mladších kolegů. Jednou mu řekl pozdější docent František Hanzal, který byl u něj na stáži: „Pane profesore, já vás obdivuji. Jak jen dokážete po celý den poslouchat ty nesmysly, co vám ti vaši pacienti povídají?“ Vondráček se na mladšího lékaře podíval udiveně: „A kdo vám řekl, kolego, že to poslouchám?“

A ty to dneska coby starý, ostřílený psychiatrický pistolník posloucháš?

Pokud jde o informace mající stěžejní obsah, smysl a musí se z jejich obsahu diagnostikovat choroba, tak ano – a poslouchám to velice pozorně. Pokud jde o mlácení prázdné slámy, tak vypnu. Kdybych měl totiž v ordinaci denně čtyřicet takových pacientů a všechno, co říkají, poslouchal, prožíval a bral si to k srdci, byl bych večer pacientem jedenačtyřicátým. Řada lidí nechce ani lék, ani radu. Prostě si přišli jen pokecat a zdržovat doktora.

Ale abych se vrátil. Byla to tenkrát doba, kdy se v českém lékařském světě ve všech pádech skloňovala jména Oskara Fischera, Lubomíra Hanzlíčka, Antonína Heverocha, Karla Kuffnera, Zdeňka Myslivečka, Arnolda Picka, Miroslava Plzáka a již zmiňovaného Vladimíra Vondráčka.

Takže jsi začal prohlubovat náklonnost k jinému oboru, než jaký jsi studoval.

Brzy jsem si uvědomil dvě zásadní věci. Byl jsem sezdaný se stomatologií a v tomto „manželském svazku“ jsem se zamiloval do psychiatrie. A také jsem během studia zjistil, že moje ruce nejsou pro zubařinu stvořené. On totiž každý zubní lékař se rodí ve třech osobách. Je lékař, což se dá nastudovat, je řemeslník, což se dá okoukat, ale je především umělec. A s tím jsem měl veliké potíže. Mám totiž, jak mi kdosi řekl, šikovnější jazyk než prsty. A to je právě ten tělesný orgán, který potřebuje psychiatr.

Jan Paulas ➔
Max Kašparů

Blázinec je před branou

Vydalo Karmelitánské nakladatelství
ve společnosti KatMedia, s. r. o.,
v Praze roku 2023 jako svou 2620. publikaci
Edice *Rozhovory*
Odpovědná redaktorka Markéta Protivánková
Snímek na obálce Martina Řehořová / Člověk a Víra
Ilustrace Jan Heralecký
Cyklus fotografií na začátku kapitol Petr Václavek,
fotopříloha z archivu autora
Obálka, grafická úprava a sazba Robin Brichta
Tisk TNM PRINT s. r. o.

*Knihy Karmelitánského nakladatelství zakoupíte
na eshop.cirkev.cz a v síti kamenných Karmelitánských
knihkupectví (eshop.cirkev.cz/prodejny).*